

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАДАЙ ФАКТИ

1997
ИЮЛИН
30

Зунай һүүл
улаагшан хонин
нарын
26
гарагай 4
СРЕДА
№ 142 (19733)
Газетын сэн хэлсээтэ

1921 оной
декабриин
21-һээ гарага

Бүгэдэ арадай сонин

ХАМТЫН
ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД

ҮРГЭЛЖЭЛХЭНЬ

Россин болон Монголой хүдөө ажахын дээдэ хургуулинуудай үнгэрһэн хоёр нарын хамтын экспедицидэ зорюулагдаһан "түхэрээн шэрээ" Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ хаяхан боложо үнгэрбэ.

Буряадай хүдөө ажахын академи болон Монголой хүдөө ажахын университетэй хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор, эрдэм шэнжэлгын энэ экспедици эмхидхэгдэһэн байгаа. Байгал далай шадарай нютагуудта, Монголой 3 аймагта тус хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэжэ, үндэһэтэн-угсаатанай харилсаанай, байгаали хамгаалгын болон экономика темэнүүдээр шэнжэлгэнүүд хэгдэһэн байха юм.

Монголой талаһаа тэндэхи

хүдөө ажахын университетэй политологийн багша Отгонбаяр, спортын габьяата мастер Шөөвдөр багша, Болд багша, техническэ университетэй багша Галимаа гэгшэд болон бусад, хамта дээрээ 10 хүн экспедициин хүдэлмэридэ хабаадаа.

Манай академиһээ

политологи болон социологийн кафедрые даагша, философиин эрдэмэй доктор В.Б.Цыбикжапов, багшанар Н.Б. Содномов, В.С.Цыдыпов болон бусад экспедицидэ ябалсаһан байха юм.

Эрдэм шэнжэлэгшэд "түхэрээн шэрээдэ" сугларжа,

тус шэнжэлгэнүүдээ үргэлжэлүүлхэ, экспедицие мүнгөөр хангалгыг гуримшуулха гэһэн шийдхэбэри абаба.

Г.САМБЯЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "түхэрээн шэрээгэй" үегэ.

Авторай фото.

ҺҮЗЭГШЭ БУДДЫН ШАЖАНТАНДА

ХАНДАЛГА

Хүндэтэ һүзэгшэд, Бурхан багшын Агуу Ном суртаалыг үнэн дагагшад!

Буддын шажанта лама санаартанай, Россин Заншалта Буддын шажанай Сангхын хүтэлбэридэ һүүдэй үедэ тохёолдоһон байдал танда, Буряад ороной бүхы эрхэтэдэ хандахыемни уялгална.

Сэдхэддээ ехэ голхоролтойгоор би имэ юумэ хэнэб. Һүүшын үдэрнүүдтэ боложо байгаа үйлэ хэрэгүүд тон түрүүн Россин Заншалта Буддын шажанай Сангхын хүтэлбэрин бодомжологдоогүй ябуулгануудай, залан сэхэ бэшэ шийдхэбэринүүдэй үрэ хойшолон болоно гэжэ тэмдэглэхэ хүсэлэитэйб. Россин буддын шажанта санаартанай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн байһан тула өөрынгөөшье зэмэ эндэ сагааруухаяа хананагүйб. Мүнөө үедэ хэлсэгдэжэ, бэшэгдэжэ байһан юумэн имагтал манай алдуунуудай харюуда боложо байна гэшэ. Даншыг хожомдоһон харюу байжа магадгүй.

РФ-гэй ЦДУБ-ай, һүүдэнь ТБСР-эй (Россин Заншалта буддын шажанай Сангхын) мүнөөнэй хүтэлбэри бүхыдөө общество дотор, мүн Россин буддын шажантанай дунда нэгдэхэ хүсэн болоогүй гэжэ мэдүүлнэб. Энээн тухай болон хангалтагүй бусад олон ушар үзэгдэлүүд тухай һүзэгшэд сэхээр болоод урданайхиһаа олоор хэлэдэг болонхой. Тон ехээр голхоруулмаар ушар гэбэл, буддын шажанай хүдэлөөн нэгэл шатадаа зогсоһонхой, нэрэ зүүлгэхэ, газа талаһаа харуула зүйлүүд олошоржо, буддын шажанай санаартан нэрэ хүндээ улам бууража байна. Буддын шажанай олон дасангууд, бүлгэмүүд нэгдүүлэгдээгүй гү, али Россин буддын шажанай санаартанһаа гэхэ гү, али мүнөөнэй Россин Заншалта Буддын шажанай Сангханаа түригдэжэ гаргаданхай, өөрын болон хариин гээд амьарлагдадаг. Ингэжэ амьарлаха гэшэ буддын шажанай хургаануудта зохилодоггүй. "Правда Бурятин" газетэдэ гараһан "Ондоо дасанда өөрын дүримтэй ородоггүй юм" гэһэн статья соо энэ харагдана.

Ян, гэлэн, хайлан гэхэ зэргын буддын шажанай хэб заншал болоһон гол дүримүүд үгы болонхой. Дасангуудта тэдэнэй үгы наа, шажаншыг бүхы дээрээ үгы гэжэ тоологдодог. Илган хубариллаад, засаглаха тухай бэшэ, харин энээн тухай Россин буддын шажанай хүтэлбэри, буддын шажанда һүзэглэгшэдэй толгойлогшо бодохо ёһотой.

Бурхан шажание имагтал анханай ууган Буряад орондо бэшэ, харин Россин буддын шажанта бүхы нютагуудта дэлгэрүүлгын үндэһэн шухала асуудалнуудыг дары шийдхэхэ хэрэгтэй болоод байһан сагта имэ юумэн боложо байна бшуу. Эдэ бүгэдэ тохёолдоһон эрхэ байдалда тон нарин анхарал хандуулхыг, энээнине зүбшэн хэлсээд, али алинда таарамжатай шийдхэбэри олохыг танда, хабаатай бүхы хүнүүдтэ хандан гуйхыг уялгална.

1997 оной февраль соо абтаһан Россин Заншалта Буддын шажантанай Сангхын Уставай гол шухала дүримүүдыг хубилгаха хэрэгтэй гэжэ тоолоноб. Юундэб гэхэдэ, энэ Устав Бурхан багшын Ном суртаалай заншалта гол дүримүүдтэ, мүнөө үеын эрхэ байдалда зохилодоггүй бшуу. Буряад ороной буддын шажанта санаартанай эмхи тухай бодохо саг ерээ.

Бүхы буддын шажантанай дунда эблэрэл, бэе бээ ойлголсолго, нэгдэл туйлахыг уряалнаб. Боложо байһан үйлэ хэрэгүүдһээ гадуур байнгүй, тэдэниг залан шууд сгнэжэ, ханамжаяа элрхэйлхыетнай тание үнэн зүрхэнһөө гуйнаб.

Намайе зүб ойлгожо, буддын шажан шадарай элдэб аяг ашануудта өөрыгөө ойртуулангүй, эб найрамдал туйлахын тула сэсэн шийдхэбэри абахат гэжэ батаар найданаб.

Хүндээл элрхэйлэгшэ Буряадай дид-хамба Д.ЦЫДЕНОВ.

БҮҮЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ГЭР БАЙРАНУУДАТ ДУЛААН БАЙХАНЬ ГҮ?

Аймагай гэр байрын болон ажаһуудал хангадаг албанай хүдэлмэрилэгшэд гэр байрануудта дулаа үгэдэг халуун уһанай ябадаг соргонуудыг заһабарилга эхилбэ.

Хэжэнгэ хууринай Коммунистическэ үйлсөөр 172 метр зайда соргонуудыг заһабарилга газар малтагдаа. Энэ заһабарилга үнгэргэхэ хэрэгтэ хэрэглэгдэхэ 260 метр соргонууд абтанхай, үшөө 120 метр зайда татагдаха соргонууд дутана.

Нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин захиргаанай зүгһөө энэ хэрэгтэ 200 миллион мүнгэ зөөри номологдоо.

Тэрэһэлэн аймагай түб хууринай ехэ котельнэ заһабарилгада оронхой. Эндэхи хоёр котёл нэлгэгдэхэ юм.

Гурбан жэлэй урда тээ Хэжэнгэ хууринай 16 байртай гэрһээ нэгдэхэ дунда хургуулин байһан хүрэтэр зайда заһабарилга хэгдэхэ бэшэ, һүүдэй 20 жэлэй туршада тус албан болбосон түхэлтэй гэр байрануудта дулаа үгэдэг халуун уһанай соргонуудыг татаһан замда ёһото хэмжээндэ заһабарилга хээгүй байгаа гэжэ онсолхо хэрэгтэй.

Б.БАЛЬЖИНИМАЕВА.

ӨӨРЫН ТЭЭРМЭТЭЙ БОЛОБО

- Өөрын тээрмэтэй болоо наа, хэды найн бэлэй, гэжэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряашад болон малшад хоорондоо хөөрэлдэдэг нэн.

Үнэхөөрөөшье, ургаһан таряага хуряжа, гурил болгохо, тиигээд һүүлээрнь өөрын хилээмэтэй болохо гэшэ эгээл мүнөө сагта тон зүб ябадал гэшэ ааб даа.

Олон жэлэй туршада хүлээгдэһэн тээрмээ Хурамхаанай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз үнгэргэжэ хабар одоол худалдажа абаба. Шэнэ ургасын таряа хурялгын эхилтэр тэрэ тээрмээ хүдэлгэхэ гэгһэн зорилго урдаа табяад, инженер-механик Жамсаран Раднаевич Бадмаевай хүтэлбэри доро олон инженернүүд мүнөө ажаллажа байна.

- Тус тээрмын хүдэлжэ эхилхэдэ, бүхы ажаллагдаа хилээмээр ядамаггүй хангадаг болохоннай. Тээрмэ абахын тула олон тонно орооно таряа үгэхэ баатай болообди. Гэбэшье, хананандаа хүрэхэ, харбайһанаа абаба гэшэл хабди. Энэ харюусалгата хүдэлмэридэ колхозой олон бэрхэ инженернүүд хабадуулагдаа, гэжэ колхозой правленийн түрүүлэгшэ Бутидма Дамдиновна Бадмаева хөөрөө бэлэй.

С.ОЧИРОВ.

ХОЖОМДОНОНОО ХҮСЭЛДҮҮЛХЭЭР

Урда жэлнүүдтэ аймагай ажахынууд үбһэндөө үни оронхой, горитойшыг тэжээл нөөсөлжэ үрдээд байдаг нэн. Харин энэ жэлдэ июнь-июлин хуурай, халуун үдэрнүүд үбһэшэдэй ажада горитой хубилалта оруулба.

Тиймэһээ ажахынууд хаяшагай үбһээ сабшажа, хуряжа эхилээ. Охин-Булагай совхозой директор Л.Б.Бальдуевтай хөөрэлдэхэдэмнай, эндэхи бүхы 4 бригадын звенонууд үбһэндөө ороһоор арбаад хоноод байна. Гансал үе-үе хура бороо орожо, аадарлажа, муртэй ажал хүүлэнгүй гэжэ хэлээ нэм. Хэды тийгэбэшье нэгдэхэ бригадын (бригадир М.М.Коноваленков), гурбадахы бригадын (бригадир А.Г.Михайлов), дүрбэдэхэ бригадын (бригадир Г.Д.Доржиев) звенонууд зааха хожомдожо үбһэндөө ороһоноо хүсөөхэ, али аргаар ажалаа эршэдхэхэ гэжэ оролдано.

Директорэй хэлэһэнэй ёһоор, энэ жэлдэ таряалан, сабшалангай ургасын тиймэ найн бэшэшье наань, совхозойхид адууһа малайгаа үблэдөө эдихэ тэжээл абаха найдалтай. Илангаяа хожомшог 1200 гектарта таригданан силосэй, зеленкын ургамалнууд яһала һайн боложо байна.

Бэшүүрэй аймаг.

С.АБИДУЕВА.

**САГААН ЭДЕЭНЭЙ
САЛГИДАХА САГ БАЙБАШЬЕ...**

Зунай бэлшээрине зүбөөр хэрэглэе

Мэдээгүйдэл зунай тэн үнгэржэ, бага-багаар намарай шэнжэ үзэгдэжэ эхилбэ. Тэдэ наял гэхээр хээрын хүхэ ногооной хайса ургахада, үхэр малнай одоол садажа, шэмэ шүүхэ халдажа, һү орохо, сагаан эдэе һаба һуулгаар салгидуулаха аабзабди гэжэ хаалишад, малшад яһалал найдамтай бэлшээрин ханые угтаа һааб даа.

Энэ жэлдэ Тарбагатайн аймагай ажахынуудай фермэнүүдтэ үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ үбһэ гэжээл дутадажа, хүндэхэн байгаа, һүн өөдтэй хаагдаагүй. Тиимэһээ олонхи фермэнүүд зунай бэлшээрин үедэл энээнээ хүсэлдүүлхэ, сагаан эдэе салгидуулаха аабза гэжэ найдахаар байһан юм. Энэ талаар арга боломжошые байгаа. Юуб гэхэдэ, май соо, июнин

эхээр шииг нойтон яһала орожо, бэлшээрин ногооншые бараг ургаа ха юм.

Эмхидхэлэй элдэб дутагдалнуудһаа, илангаяа хаалишад, малшадые эдэбхижүүлхэ, харюусага, оролдолгыень дээшлүүлхэ хүдэлмэрин ябуулагдаагүй дээрһээ зунай үнгэрһэн түрүүшын хоёр һарада олонхи фермэнүүдтэ һанаһанда хүрэмэ ехэ һүн хаагдабагүй. Тэрэнэй хажуугаар июнин тэнгһээ хойшо июлин тэн болотор айхабтар халуун үдэрнүүд байжа, үхэр мал ядараа, ашаг шэмээшье доошлуулаа, бэлшээрине муудаа ааб даа.

Һү хаалин фермэнүүдэй үнгэрһэн 6 һарын ажалай дүн абажа харахада, аймаг соо оройдоол 3 фермэдэл жэлэй эхинһээ хойшо үнээн бүриһөө

1000 килограммһаа дээшэ һүн хаагдаа. Тиихэдэ, бүхэ 125 хаалишад сооһоо 14 хүнлэ үнээн бүриһөө 1200 килограммһаа дээшэ һү һаажа шадаа. Бүхэли хахад жэл соо үнээн бүхэнһөө миил 400-500 килограмм һү абаһан хаалишад олон. Бүхэ дээрээ аймаг соо нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулахада, һү хаали үшөө доошолоо.

Гэхэтэй хамта урда мэтэ таряшадай ажахынуудай "Авангард" нэгэдэлэй Барыкинай, "Маяк" нэгэдэлэй Десятниковай фермэнүүд һу муу бэшээр һааһан заңдаа гэжэ тэмдэглэхээр. Жэшээн, Барыкинай хаалишад жэлэй эхинһээ бүхыдэнь 2006 центнер һү абаа гэхэ гү, али үнээн бүхэнһөө бултанһаа ехэ, 1300 килограмм һү хаагаа. Үнгэрһэн июнь һарада эндэхид үнээн

бүхэнэйнгөө һаамые 234 килограммда хүргөө. Эндэхи түрүү хаалишад Тамара Третьякова, Надежда Емельянова, Светлана Клементьева гэгшэд жэлэй эхинһээ үнээн бүриһөө 1563, 1455, 1360 килограмм һү абаа. Десятниковай фермын хаалишад Анна Чистякова, Татьяна Ивлева, мүн "Искра" колхозой хоёрдохи фермын хаалишан Галина Николаева гэгшэд һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Урданһаа хойшо үбэлдөө, зундаашье һү ехээр һаадаг байһан таряшадай ажахынуудай "Россия", Ленинэй нэрэмжэтэ, "Восход" нэгэдэлнүүдэй, "Искра" колхозой фермэнүүдтэ һү хаалга эдэ жэлнүүдтэ уруугаа орожол байһа. Эндэ "Октябрь"

колхозой, Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-колледжын фермэнүүд тухай хэлэлтэшыегүй. Үнгэрһэн июнь соо эдэ ажахынуудта үнээн бүриһөө 138,92 килограмм һүн хаагдаа бшуу. Зунай хүхэ ногооной хаһада үнээдһээ иимэ жаа һү абажа байһан эшхэбтэр лэ. Һайн ямааншые энээнһээ ехэ һү үгэхэ ёһотой.

Тиигэдшые эдэ ажахынуудай зариман өөдэлхээ болиһон фермэнүүдтэ хааха тухай хөөрөлдөжэ эхилэнхэй. Жэгтэйл саг боложо байна. Сагаан эдээн сондо хэрэгтэй, шухала продукция. Гэбэшые тэрэнээ абажа шадахаая, абаха гэжэ оролдохоёошые болёод байхада, һүн өөрөө урдажа ерэхгүй ха юм.

С.ТЮЛЮКИН.

1997 ондо Россин Федерацин экономика районнуудта дүрбэлжэн 1 метр талмайда гэр байрын ба коммунальна хангалгын түлбэрийн сэнгэй ФЕДЕРАЛЬНА СТАНДАРТ

Россин Федераци (дунда зэргээр)	8200 түхэриг
Хойто зүгэй район	10000
Хойто зүгэй районой бүридэлдэ ородог захын Хойто зүгэй ба тэрээндэ дүтэлүүлэгдэһэн газарнууд	12700
Баруун-хойто зүгэй район	8600
Түбэй район	6100
Волго-Вятска район	6200
Түбэй-Черноземно район	6000
Поволжско район	6300
Хойто Кавказска район	6300
Уральска район	7100
Баруун Сибириин район	8900
Баруун Сибириин районой бүридэлдэ ородог Захын Хойто зүгэй ба тэрээндэ дүтэлүүлэгдэһэн газарнууд	12900
Зүүн Сибириин район	9000
Зүүн Сибириин районой бүридэлдэ ородог Захын Хойто зүгэй ба тэрээндэ дүтэлүүлэгдэһэн газарнууд	13500
Алас-Дурна зүгэй район	13100
Алас-Дурна зүгэй районой бүридэлдэ	

Буряад Республикын Улаан-Үдэ хотын захиргаанай ТОГТООЛ

1997 оной майн 27, № 151
"Улаан-Үдэ хотын гэр байрын ба коммунальна ажахые хубилгаха тухай"
"Россин Федерацин гэр байрын ба коммунальна ажахые хубилгаха тухай" Россин Президентын 1997 оной апрелин 28-най (№425) Захиралтые бээлүүлхын тула нигэжэ тогтооноб:
1. Зөөри эрхилхэ талаар (В.К.Васильев), экономикын (В.Г.Гаврилов) комитетүүд, гэр байрын ба коммунальна ажахын управлени (А.А.Матвиенко) 1997 оной июнин 5 болотор Улаан-Үдэ хотын гэр байрын ба коммунальна ажахыда хубилалтануудые эхилхэ талаар экономика шэнжэлэл бэлдэхэ:
- ЖЭУ-27, "Исток", "Ключ" гэжэ бага предприятинуудай бааза дээрэ "Юго-Западное" гэжэ нэгэ предприятие байгуулаха тухай;
- "Тепловик", "Кингстон" гэжэ бага предприятинуудай ба "Заречное", п."Сокол" гэжэ гэр байрын ба коммунальна ажахынуудай бааза дээрэ

"Левобережное" гэжэ нэгэ предприятия байгуулаха тухай;
- ЖЭУ-27 ба "Забайкальский" гэжэ гэр байрын ба коммунальна ажахын үйлэдбэрийн управленин бааза дээрэ "Забайкальский" гэжэ нэгэ предприятия байгуулаха тухай;
- котельниүүдые болон дулаагаар хангадаг утаһануудые ашагладаг предприятинуудые хамтаруулан нэгэдүүлхэ тухай;
- зайн галай ба водопроводно-канализационно ажахын талаар таһагые Улаан-Үдын гэр байрын ба коммунальна ажахын управленин бүридэлһөө гаргажа, тэрэние Зайн галай, водопроводно-канализационно ажахын, транспортын ба хэлхээ холбооной талаар хороон болгохо тухай;
- гэр байрын ба коммунальна ажахын управление хотын ажахын Департамент болгон хубилгаха тухай.
2. Хотын ажахыда болохо хубилалтануудые хараадаа абан, энергетическэ комплексн үйлэдбэрийн ажал ябуулгые гүйсэд хангахын түлөө "Улан-Удээнерго" гэжэ муниципальна унитарна предприятиян Уставта хубилалта оруулаха.
3. Хотын районнуудай захиргаануудай толгойлогшонор (Н.П.Быков, Н.Ф.Михалёв, А.А.Бертаков) Улаан-Үдын районнуудай гэр байрын ба коммунальна ажахынуудта болохо хубилалтанууд тушаа һанамжа дурадхалнуудаа бэлдэхэ.

Мэрэй уялгануудые АҮҮРгэгшэ А.Г.Прейзнер.

**ХАМТААРАА ОРОЛДОБОЛ
-АРШАЛХАБДИ**

**ТОО, БАРИМТАНУУДАТ
ҮНДЭХЭЛЭН**

Үнгэрэгшэ жэлэй эгээл түймэрэй аюулгай хаһада Захаминай райондо Монголһоо түймэр ерэжэ, ойн харуулшадые нилээд мэгдэхээгээ бэлэй. Хушын ургажа байһан хадын нюргаар 331 километр зайда Захаминай район Монгол гүрэнэй хоёрой хилэ гарадаг юм. Харацайһаа Санага хүрэтэр зайда түймэр манай хилэ руу дутташаа.
Захаминархидай түймэр угтажа унтарааха гэхэдэ, Холтоһоной застара хилэ гараха зүбшөөл үгэнгүй хаалташые хээ гэхэдэ, болохоор. Гэбэшые гүрэнэй хилэ дабажа, гэмтэ ябадал нэргылхэ ёһо гуримаа сахяал юм бэээ.
Энэ застараһаа урдахануур түймэр манай хилэ руу 5 километр гүнзгырбэшые, үдэшлэн тээ унтараажа амжагдаа һэн. Энээнэй удаал Монголой дэбисхэр руу 500 метр хүрэтэр орохо зүбшөөл үгтөө бэлэй.
Удаань 10 километр үргэнөөр ерэнэн түймэрые 5 километр гүнзгырэн орожо, унтарааха зүбшөөл үгтэжэ, Бурядай Гүрэнэй хилэ руу ехээр оруулангүй унтарааха арга олгогдоо һэн. Захаминай районой захиргаан В.Б.Соктоев түрүүтэй түймэр саралгые эмхидхэхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргөө гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. һайндэр, амаралтын үдэршые гэжэ байнгүй апрель, май һарануудта үдэр бүхэндэ онсо комисси сугларжа, шухала хэмжээнүүдые абадаг байгаа.
Түлишэ, түрхисын материалһаа эхилээд, түймэр унтараагдада эдэе хоолой зүйл абахын тулада захиргаан 27 миллион түхэриг таһалжа үгөө.
Мүн ойн харуулшадай машинада 40

литр бензин абажа үгэхэ гэжэ район доторхи киоскнуудай эзэд болон олзын хэрэг эрхилэгшэд уялгалагдаа һэн. Иимэ хэмжээ ябуулга хэһэнэй ашаар түймэрэй аюулгүйн дүрим эбдэһэн 37 хүн баригдажа, тулд тулда зохимо харюусалгада хабаадуулагдаа.
Бултанаймнай мэдэжэ байһан ушараар ойн ажахы техникын талаар муугаар хангаданхай гэшэ. Мүн байһаншые машинануудын булга шахуу хуушаранхай. Ерэжэ байгаа түймэрэй аюулгай үедэ бэлдэхэжэ, 20 миллион түхэригтэй запас хэрэгсэлнүүдые машинануудтаа оложо заһабарилаа. Албанайнгаа моридой тоо толгойе 17-һоо 33 болотор олошоруулагдаа. Иимэнүүд хэмжээ ябуулануудые хараалһанай ашаар ойдо гараһан түймэрэй талмай болон тооень мүнөө жэлдэ үсөөлхэ байхабди гэжэ найдагдана.
"Дайн болохоодоо, далин дээгүүр, зүд болохоодоо, зон дээгүүр" гэдэг. Районойнгоо захиргаанай, Захаминайнгаа зоной эдэбхи үгсхэл гарган туһалжа байбаль, ногоон бүһэлүүрээ абарха арга хэдышые хүшэр сагта олодохо байха гээд һанагдана.
Э.ВАСИЛЬЕВ,
Ой мудо хамгаалха ба харууһалха талаар Захаминай ойн ажахын инженер.

Россин 26 регионуудта промышленна продукция үйлэдбэрилгэ 10 процентээр доошолоо. Тэрэ тоодо Бурядта - 8 процентээр.
37 регионуудта үйлэдбэрийн хэмжээн 10-һаа 20 процент хүрэтэр доошолоо.
Россин экономика ба социальна халбарине хүгжөөлгэдэ 370 триллион түхэриг инвестици хэрэглэгдээ, энэнь 1995 онойхидо орходоо 18 процентээр

ГОСКОМСТАДҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

1997 оной эхээр республикада хамтын ба гадаадын гүрэнүүдэй 174 предприятия тоологдоно. Тэрэ тоодо 9-ниинь 1996 ондо бүридхэдэ абтанхай (1995 ондо 24 байгаа). Эдэнэй дундаһаа 152 предприятия (87 процент) холын гадаадын оронуудай инвесторнүүдэй хүсөөр байгуулагдаа. Хитад (79) ба Монголой (28) эгээл олон хамтын предприятинууд байгуулагдаа.
1996 ондо 65 предприятия хүдэлөө, тэрэ тоодо худалдаа наймаанай болон эдэе хоолой халбаринуудта - 34, промышленностьда-20, барилгада - 3. Тус предприятинуудта жэлэй туршда үйлэдбэрийн ажал ябуулагдаа 17 предприятия хабаадаа. Үйлэдбэрийн ба эрилтэ хангалгын хэмжээн 1995 онтой

бага болоо. Хальмаг, Тыва, Саха(Яхад) Республиканыудай мүнгэн санда инвестицинуудые һомололго 40 процентээр, Бурядта - 20 процентээр доошолоо.
Новгородско, Липецкэ областнуудта Кабардино-Балкарида, Ингушетидэ энэ талаар ургалта тэмдэглэгдээ.
Гэр байра барилгын талаар Новосибирскэ областто, Москва болон Тульска областто үндэр эршэ туйлагдаа. Тыва Республикада гэр байра ашаглалгада тушаалга 50 процентээр шахуу, Бурядта 27 процентээр доошолһон байна.
Хүдэлжэ байһан предприятинуудай ехиниинь гадаадаһаа ба Россин дэлгүүрһээ абанан эдэе хоолой болон промышленна эд бараа худалдалгын ажал ябуулаа. Дотоодын дэлгүүртэ 22,8 млрд. түхэриг продукция худалдагдаа.
А.МУНАЕВ,
Буряад Республикын Статистикын талаар гүрэнэй комитетэй түрүүлэгшэ.

**ДУРАСХААЛАЙ
ДЭБТЭР
СУГЛУУЛАГДАНААР**

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л.Ч.Нимаевагай хүтэлбэри доро ээлжээтэ зүблөөн болобо. Комиссиингэшүүд Финляндитай болон бусад байлдаануудай газар дээрэ наһа бараһан республикын сэрэгшэдые мүнхэлһэн Дурасхаалай Дэбтэр бэлдэжэ эхилһэн тухайгаа зүбшэн хэлсэһэн байна.

Пүүлэй мэдээнэй ёһоор, дайнай газарнуудта наһа бараһан ба нураггүйгөөр үгы болоһон республикын 1840 сэрэгшэдэй нэрэ обог тодоруулагдаа. Эдэнэр урда тээн хэблэгдэһэн хоёр боти Дэбтэртэ оруулагдаагүй байһан юм. Энэһэнээ гадна Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ наһа бараһан 101 сэрэгшэдэй намтар зүбөөр тодоруулагдажа, дахинаа хэблэгдэхэ болобо. Тиихэдэ 1941-1945 онуудта Улаан-Удын госпитальнуудта наһа бараһан 240 сэрэгшэдэй список бэлэн болобо. Урда тээн нураггүйгөөр үгы болоһон 276 фронтовигуудай хуби заяан тодоруулагдаа. Тэдэнэй 128-ниинь амиды мэндэ гэр бүлэдөө бусажа ерэхэн байна. Мүн эдэнэрэй 60-ниинь гэртээ ерээд наһа бараһан байха юм. Дайнай жэлнүүдтэ наһа бараһан сэрэгшэдэй түрэлхидһөө ороһон мэдүүлгэ болон бусад суглуулбаринуудай үндэһөөр эдэ үдэрнүүдтэ Дурасхаалай Дэбтэртэ оруулагдангүй үлһэн хүбүүдэй шэнэ нэрэнүүд бүридхэгдэжэ эхилээ.

Тэршэлэн ВЖД-дэ, Хасан нуурай, Халхын-Голой эрье шадар болоһон дайн байлдаануудай үедэ наһа бараһан, нураггүйгөөр үгы болоһон Буряад ороной хүбүүдэй нэрэнүүд тодоруулагдажа эхилээ. Шухала удха шанартай эдэ хэмжээ ябуулга эмхидхэхэ, үнгэргэхэ хэрэгтэ республикын болон аймагуудай сэрэгэй комиссариадууд, комиссиингэшүүд аргагүйгүгү ехэ туһаламжа үзүүлээ. Мүн Загарайн, Зэдын, Ивалгын, Прибайкалийн, Тарбагатайн болон бусад аймагуудай Ветерануудай соведүүд, хургуулинуудай дэргэдэ байгуулагдаһан бэдэрэлгын отрядууд, түрэлхид гээд, дээрэ хэлэгдэһэн хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Иигэжэ бултанай хабаадалсаһанай ашаар элдэб дайн байлдаануудай үедэ наһа бараһан 270 сэрэгшэд тодоруулагдаба. Энээгээр бэдэрэлгын хүдэлмэри дүүрэхэ бэшэ, харин саашадаашье энэ хэмжээ ябуулгата үргэлжлүүлхэбди. Тиимэһээ нотагуудай захиргаанууд, түрэлхид дүтын аха, дүүнэрийн гээд хэн хэнэйнь хэзээ, хаана, али дайнда наһа бараһан тухай Дурасхаалай самбар, хүшөөнүүдтэ оруулагдаагүй байгаа наань, заатагүй дуулгажа, мэдээсэжэ байхыетнай хүлээнэбди.

Дурасхаалай Дэбтэрэй гурбадахи боти байгша оной хоёрдохи хахадта хэблэгдэхээр хараалагдаба.

Иимэ хаягаар хандахадатнай болохо: **670001, Правительствын байшан, 307-дохи комнато.**

В.ЗАЙКИНА,
Дурасхаалай Дэбтэрэй редколлегийн гэшүүн.

ХҮНЭЙ НАНАН... Эдэ хоёр үгэ ямар ехэ багтаамжатай, гүнзэги удхатай гээшэб! Хүнэй ажаябадал ондо ондоогоор үнгэрдэг: зариман бүдэхи хүлэмхээр гэрэлтэжэ, нүгөөдүүл ошо бадаран сасаржа ябаха. Энэнь эхэ, эсэгэнээ уг унгитай, эхэ байгаалиһаа эшэ үндэһэтэй. Наһанай хэмжээн элдэб байдаг: ута, богонишье, сарюун шиирагшые. Жэл урда тээ иимэл сарюун шиираг наһанайнгаа хаһада манһаа хахасажа ошоһон манай аха нүхэр Пүрбэжаб Нимаевич Нимаев тухай, тэрэнэй нангин дурасхаал тухай энэ дурсалга соогоо хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

ПҮРБЭЖАБ хүбүүхэн 1928 оной намарай һүүл нарада Агын тойрогой Хара-

Аха нүхэрэймнай нангин дурасхаалда

ЗОНОЙЛ ХҮН ЯБАНАН ЮМ ДАА

Шэбэр нютагта хамтын ажахын гэшүүн Митабай Нимын бүлэдэ дүрбэдэхи хүбүүниинь боложо түрэнэн намтартай. Нэгэ ахай, хоёр абжаанартай байгаа. һүүлээрнь Сэржэн гэжэ дүүтэй болоо һэн. Дүрбэтэй боложо ябахадаа, Пүрбэ эсэгэнээ гээдэһэн юм. Тиихэдэ эхэн Базарай Янжима ажахыдаа элдэб ажалда хүдэлжэ, үхибүүдэе хүлыень дүрөөдэ, гарыень ганзагада хүргэһэн байгаа.

Пүрбэжаб Нимаевичай эдир наһан дайнай шэрүүн үетэй тудалдаа һэн. Нютагайнгаа долоон жэлэй хургуули дүүргэмсээрээ, тэрэ 1943 ондо Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилбэ. Дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ үнэн сэхээр, шумууһан шударгыгаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө тэрэ "1941-1945 онуудта Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн габьяатайгаар ажаллаһанай түлөө" медалаар шагнагдаа һэн.

Хойшодоо тэрэ эхин шатын хургуулида хүмүүжүүлэгшээр, ВЛКСМ-эй райкомой хэлтэсье даагшаар, Агын округой гүйсэдэхэ комитетэй соёлой таһагай инспекторээр хүдэлһэн байгаа. 1948-1953 онуудта П.Нимаев Совет Армида авиационно механикаар алба хэбэ. Эндэ КПСС-эй зэргэдэ ороһон юм.

Албанһаа табигдаһанайнгаа һүүлээр Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй аппаратта МПВО-гой ахалагша инспекторэй тушаалда ажаллаһаа оробо. Удаань эмхидхэлэй-инструкторска таһагай инструктораар хүдэлөөд, 1956 ондо Захааминай аймагай гүйсэдкомой секретаряар ажаллаһаа эльгээгдэ һэн. Жэл үнгэрхэдэ, партийна хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэжэ, КПСС-эй Захааминай райкомой пропаганда болон агитациин таһагы даагшаар баталагдаба.

1959-1963 онуудта тэрэ Хабаровскын Дээдэ партийна хургуулида нуража, шалгарһанай тэмдэгтэйгээр дүүргээ һэн. Ерэмсээрээ, тэрэ партиин обкомой үзэл сурталы таһагай инструктораар ажалда абтаад, саашадаа хэлтэсье даагшаар, КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарийн туһалагшаар, пропаганда ба агитациин таһагы даагшын орлогшоор хүдэлһэн байгаа.

1967 оной хабар П.Нимаев Бурядай АССР-эй соёлой министрээр томилогдожо, найман жэлһээ дээшэ саг соо хүдэлөө бэлэй. Эдэ жэлнүүдтэ

тэрэнэй хүтэлбэри доро республикын соёл болон искусствын эмхи зургаануудай материална үндэһэ һууриие бэхижүүлхэ, хүдэлмэрин шэнэ онол аргуудые, түхэл шэнжэнүүдые нэбтэрүүлхэ, мэргэжэлтэдые хурган бэлдэхэ, клубай ба библиотекын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруула, музейн хэрэгы хүгжөөхэ талаар ехэ ажал ябуулагдаһан байгаа. Тиигэжэ аймагуудай олонхи түбүүдтэ жэшээтэ һайн Соёлой ордууд, байшангууд бодхоогдоһон, республиканска библиотекэ, выставкын танхимтай уран зурагай музей, оюутдай хамтын байра, хүгжэмэй хургуулинууд, библиотеканүүдэй шэнэ байшангууд баригдаһан юм.

Этнографическа, Байгаалиин, МНРП-гэй I съездын, декабристуудай, И.В.Бабушкинай шэнэ музейнүүд, мүн арадай музейнүүд байгуулагдаа бэлэй. Библиотекын хэрэгы тусхай шэглэлтэй болголгын дүй дүршэл Россида түрүүлэн нэбтэрүүлэгдэжэ, энэнь РСФСР-эй Соёлой министрствээр һайшаагдаад, бусад нютагуудта дэлгэрүүлэгдээ һэн. Эдэ жэлнүүдтэ библиотекын хэрэгы эрхим һайнаар эмхидхэн табиһанайнгаа түлөө республикамнай РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар, мүнгэн шангаар хоёр дахин шагнагдаа бэлэй. Библиотекын хэрэгы нэгэ газарһаа хүтэлбэрихэ, хангаха, тэршэлэн аймагуудай түбүүдтэ соёлой эмхи зургаануудые байгуулаха талаар ехэ ажал ябуулагдаба.

Тиихэтэеэ хамта тэрэ Түүхын болон соёлой хүшөөнүүдые хамгаалха бүхэроссин бүлгэмэй республиканска соведэй президиумэй түрүүлэгшэ байха үедөө хүшөөнүүдые хамгаалха, нэргээхэ талаар горитой хүдэлмэри хэбэ. Хягтада Воскресенскэ хүмэ, Галуута-Нуурай дасан, декабристууд аха дүүнэр Бестужевуудай байшан гэрнүүд, бусад хүшөөнүүд хэлбэһэн шэнэлэгдэжэ эхилээ һэн. Түүхын болон соёлой хүшөөнүүдые хамгаалха бүхэроссин бүлгэмэй Түбэй соведэй гэшүүнээр хунгагдаһан байгаа.

Пүрбэ Нимаевич хадаа минии багша, хурган хүмүүжүүлэгшэ болоно гэжэ хэлэхэ эрхэтэйб. Ушарын гэхэдэ, жара гаран онуудта Сэлэнгын аймагта соёлой таһагы даагшаар хүдэлжэ байхадам, намда ехэ туһа

хүргэһэн, дэмжэһэн юм. Саашадаа намайе Соёлой министрствэдэ дуудажэ асараа һэн. Соёлой хүдэлмэриие һайн мэдэдэг хүтэлбэрилэгшын ударидала доро ажаллажа, бидэ мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн, дүршэл олоһон байхабди. Мэргэжэлтэдые зүбөөр шэлэжэ олоод, тэдэнэй ямар ажалда хүдэлхэдөө, бүхы арга шадабарияа сүм харуулжа шадаха байһые ойлгодог бэлэй. Залуушуудта анхаралаа хандуулагда, ехэ туһаламжа үзүүлдэг байһанайнгаа түлөө Пүрбэ Нимаевич соёлшодто хүндэтэй һэн, - гэжэ Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Бурядай номой хэблэлэй директор Н.Ю.Мадуев аха нүхэр тухайдаа гүн сэдхэлһээ дулааханаар хэлэнэ.

ТҮРЭЛ АРАДАЙНГАА түххэ, хэлэ, соёл ба ёһоо заншалые хүгжөөхэ хэрэгтэ П.Н.Нимаев сэгнэшэгүй ехэ хубитаяа оруулаһан хүн юм. Партиин обкомой зууршалгаар эльгээгдэжэ, Пүрбэжаб Нимаевич 1975 оной тэн баһаа 1996 ондо наһанайнгаа амаралтада гаратараа "Буряад үнэн" газетын редакторай орлогшоор хори гаран жэл соо ажаллахадаа, дүй дүршэлтэй, үүсхэл эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэ, газетын хэрэгэй шадамар бэрхэ эмхидхэлшэ, гүнзэги эрдэмтэй журналист байһанаа харуулаа һэн. Буряад литературна хэлэнэй нугалбарие жэншэдгүй һайнаар мэдэдэг, зүбөөр хэрэглэжэ шададаг байгаа.

Тэрэнэй бэшэһэн статьянууд, корреспонденцинууд, зураглалууд, очеркнүүд темээ гүнзэгигөөр харуулагдаараа, уран һайханаар образые тобойсо гаргадагараа, хэлэнэй баялигаараа шалгардаг һэн. Республикын экономико болон социальна һалбарин, соёлой хүгжэлтын асуудалуудаар шэнжэлэлнүүдые хэдэг, гүнзэги удхатай, үргэн шэнжэлгэтэй тайлбаринуудые үгэдэг, дэлгэрэнги статьянуудые бэшэдэг байһан юм. Эдэ бүгэдэ залуу журналистнуудта нүлөөлдэг, туһалдаг байгаа бшуу. Пүрбэжаб Нимаевич ород болон буряад хэлэнүүдые, тэдэнэй али бүхы түхэл маягуудые, нугалбарие һайн ойлгодог, мэдэдэг байһан дээрһээ республикын түрүү бэрхэ оршуулагдай тоодо ородог һэн. Теоретическэ, политическэ, экономическа материалнуудые, партийна ба совет зургаануудай тусхай дансануудые удхыень тодо һонороор, тобойсо гаргажа шададаг бэлэй. Материал-

нуудые бэшэхэдээ, оршуулгануудые хэхэдээ, үгэ бүхэндөө гамтайгаар хандадаг, һуури байрыень олодог байһан юм.

П.Н.Нимаев коллективэйнгээ ниитын бүхы хэрэгүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байгаа. 14 жэл соо теоретическэ семинарай пропагандист байхадаа, хэшээлнүүдээ ажабайдалһаа һабагшатайгаар, һонирхолтойгоор, зохёохы ёһоор үнгэргэдэг һэн.

Сэхэ сэбэр зантай, өөртөө, мүн бусадта эрилтэ ехэтэй хүн байгаа. Ушар иимэһээ редакциин коллективтэ, республикын журналистнуудай дунда нэрэ хүндэтэй байһан юм.

15 жэл соо "Буряад үнэн" газетын редактор байха үедөө ээм ээмээ түшэлсэн, хамта

ажаллаһан, нүхэсэһэн Р.Б.Гармаев иигэжэ дурсана:

- Редакцида хүдэлхэдөө урид Пүрбэжаб Нимаевичые таниха болоһон хүм. Далаад онуудай эхиндэ КПСС-эй Баргажанай райкомдо секретаряар хүдэлжэ байхадамни, республикын соёлой министр манай аймагта ерэжэ, соёлой ажал ябуулагдай танилсаа, хараа, шалгаа һэн. Хоёр үдэр соо хамта ябалсахадаа, Пүрбэжаб Нимаевичай арадайнгаа түүхэ, соёл, хэлэ бэшэ болон ёһоо заншал һайн мэдэхэ байһые ойлгоогшо һэм. Юрэдөө, юу хэлэхэб, үгээ ойлголсожо, һайн ажаллаабди даа. 1989 ондо СССР-эй арадай депутатуудай хунгалтын болоходо, минии депутатада кандидатаар дэбжүүлэгдэхэдэ, аха нүхэр ёһоор туһалһыень, дэмжэһыень мартагшагүйб. һүүлдэ республикын Верховно Соведтэ хүдэлжэ байхадаашье, нүхэд ёһоной харилсаагаа таһалаагүй һэмди.

Тэрэ КПСС-эй Бурядай обкомой гэшүүндэ кандидатаар, гэшүүнээр, Улаан-Удын городскэй Соведэй депутатаар, арадай депутатуудай Захааминай районно Соведэй депутатаар нэгэнтэ бэшэ хунгагдаһан байгаа.

Үнэн шударгы ажалайнгаа түлөө П.Н.Нимаев "Хүндэлэлэй Тэмдэг" орденээр, олон медальнуудаар, СССР-эй болон РСФСР-эй Соёлой министрствэнүүдэй, республикын Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай, "Буряад Республикын ба Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй.

НИМАЕВТАНАЙ эбтэй зетэй бүлэ хоёр хүбүүтэй байгаа. Тэдэ хэдэн жэлэй урда тээ бага хүбүүн Мүнхынгөө уршаг аюлда орожо, наһа барахадань, эхэ эсэгэ хоёрын ехэ гуниг гашуудалда абтажа, бусалгагүй гээлтэдэ ороо һэн. Пүрбэжаб Нимаевич мүнөө амиды мэндэ ябаа һаа, наһанайнгаа нүхэр Роза Базаровнатаяа хамта дүрбэн ашанараа үргэсэжэ ябахал һааб даа.

Б-М.ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1973 ондо Москвадахи Звездный хотодо космонавтуудтай уулзалгын үедэ Буряад Республикын соёлой министр П.Н.Нимаев СССР-эй космонавта, Советскэ Союзай Герой, МНР-эй Герой В.В.Горбаткодо дурасхаалай тэмдэг зүүжэ байна.

Гэр бүлын альбомһоо абтаба.

